

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

М.В. Болнар М.В. Болнар

« 30 » *серпня* 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ГРУПАХ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 012 Дошкільна освіта
освітньо-професійна програма Дошкільна освіта

Робоча програма з Навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Кременець, 2018. 25 с.

Розробники: Тимош Ю. В., викладач кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти

Доманюк О. М., асистент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти.

Протокол № 1 від 30 серпня 2018 року.

Завідувач кафедри _____

к.пед.наук, доцент Т. С. Фасолько

1. Вступ

Анотація. З-поміж провідних завдань підготовки нового покоління педагогічних кадрів у закладі вищої освіти є формування в майбутніх вихователів їхніх професійних компетентностей, готовності орієнтуватися в різних проблемах навчання дітей раннього та дошкільного віку; розвиток професійно успішного компетентісного фахівця - національно свідомої особистості студента, який здатний розвинути духовно-інтелектуальний та творчий потенціал в майбутніх громадян України. Навчально-педагогічна практика в закладах дошкільної освіти є обов'язковим компонентом фахової підготовки майбутніх вихователів, важливим етапом їхнього професійного зростання, вдосконалення фахової компетентності; саме в стінах цих закладів відбувається реальна професійна діяльність, в якій майбутні фахівці можуть проявити теоретичні знання і практичні вміння.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, навчально-пізнавальна діяльність, процеси життєдіяльності, діти передшкільного віку, організація освітнього процесу.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 10	<i>Галузь знань</i> 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
Модулів – 2	<i>Спеціальність</i> 012 Дошкільна освіта <i>Освітньо-професійна програма</i> Дошкільна освіта	Курс:	
Змістових модулів – 6		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 300		Семестр	
	5-й	6-й	
Тижневих годин – 4 Тижнів – 7,3	<i>Освітній рівень:</i> перший (бакалаврський)	Лекції	
		–	–
		Практичні, семінарські	
		–	–
		Лабораторні	
		68 год.	72 год.
		Самостійна робота	
82 год.	78 год.		
Вид контролю:			
		залік	залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 56,7 % : 43,37 %

2. Мета та завдання навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку

Метою навчально-педагогічної практики у групах дітей раннього та дошкільного віку є ознайомлення студентів з особливостями освітньо-розвивального процесу в групах дітей раннього та дошкільного віку, закріплення знань студентів, здобутих у процесі вивчення теоретичних курсів психології, педагогіки, фахових методик, а також формуванню вмінь і навичок організації режимних процесів, різних видів діяльності дітей, занять з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей.

Завдання практики:

- закріпити та поглибити знання студентів про особливості раннього та дошкільного дитинства та специфіку роботи з дітьми зазначеного віку;
- розвивати та вдосконалювати вміння спостерігати та аналізувати освітній процес у групах дітей раннього та дошкільного віку закладу дошкільної освіти, визначати його своєрідність та освітню ефективність;
- удосконалювати у студентів вміння спілкуватися з дітьми означеного віку, організовувати та проводити окремі режимні процеси, спостереження, ігри, заняття;
- розвивати вміння діагностувати рівні розвитку дітей раннього та дошкільного віку, сформованості психічних процесів, різних видів діяльності; враховувати результати діагностики в освітній, оздоровчо-профілактичній роботі, планувати її;
- створювати освітньо-розвивальне, предметно-ігрове, мовленнєве середовище в групах раннього та дошкільного віку;
- формувати культуру педагогічної діяльності (культура мовлення, культура спілкування, культура зовнішнього вигляду);
- формувати професійно-значущі якості особистості: дисциплінованість, стриманість, організованість, цілеспрямованість, доброзичливість.

У процесі проходження навчально-педагогічної практики в групах раннього віку у студентів формуються такі **компетентності**:

1. Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності:

ЗК1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність володіти державною мовою як усно, так і письмово

ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК7. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, що виникають в процесі професійної діяльності.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК10. Навички здійснення безпечної діяльності; прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність усвідомлювати високе соціальне значення педагогічної професії та дотримуватися принципів професійної етики вихователя дітей раннього та дошкільного віку.

СК 2. Здатність проектувати і провадити освітній процес із врахуванням сучасного сталого розвитку суспільства та рівня розвитку особистості дитини раннього і дошкільного віку.

СК4. Здатність створювати психолого-педагогічні умови для саморозвитку і самореалізації суб'єктів освітнього процесу та реалізовувати професійно-педагогічну діяльність в умовах відкритого освітнього середовища закладу освіти.

СК5. Здатність до розвитку в дітей раннього та дошкільного віку мовлення як засобу спілкування та взаємодії з однолітками та дорослими, навчання дітей української мови.

СК6. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок безпечної та екологічно доцільної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі.

СК8. Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів власної професійно-педагогічної діяльності, включаючи спроможність обмірковувати власні та інші системи цінностей, розвиток і практику.

СК9. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

СК10. Здатність використовувати основи теорії і методології освіти в професійно-педагогічній діяльності.

СК11. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

СК12. Здатність впроваджувати у професійній діяльності сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології.

СК13. Здатність трансформувати і впроваджувати у власній професійній діяльності передовий педагогічний досвід у галузі освіти.

СК14. Здатність проектувати і провадити науково-дослідницьку діяльність в професійній сфері.

СК15. Здатність здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах.

СК17. Здатність працювати з дітьми, що мають особливі освітні потреби та обирати ефективні форми та методи, технології роботи з ними.

СК18. Здатність освоювати ряд навчальних та оцінювальних освітньо-педагогічних стратегій і розуміння їх теоретичних основ.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання:

РН1. Продемонструвати знання галузевого законодавства та нормативно-інструктивних матеріалів у сфері дошкільної освіти.

РН2. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби дошкільної освіти.

РН3. Продемонструвати сучасні уявлення про підходи до управління педагогічною взаємодією, організацією навчально-виховного процесу, сучасною освітньою технологією навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку.

РН4. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку в нормі, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими потребами.

РН5. Продемонструвати сучасні уявлення про зміст навчальної компетенції та її гностичного, виховного, розвивального, планувального, організаційного, контролюючого та діагностичного компонентів.

РН7. Застосовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей дитячих колективів і конкретних педагогічних ситуацій.

РН8. Вміти вести педагогічну роботу; визначати ступінь і глибину засвоєння навчального програмного матеріалу, прищеплювати дошкільникам навички самостійного опанування й поповнення знань.

РН9. Користуватися різноманітними методами і формами навчання, прогресивними прийомами керівництва навчально-виховною діяльністю дитячих колективів.

РН10. Використовувати навички, що були сформовані й розвинуті під час вивчення дисциплін професійної практичної підготовки.

РН11. Здійснювати критичний аналіз теоретичної та методичної літератури в галузі дошкільної освіти.

РН12. Обґрунтовувати вибір ефективних методів і прийомів для реалізації навчально-виховного процесу та завдань наукових досліджень в галузі дошкільної освіти.

РН13. Вивчати, аналізувати та впроваджувати передовий педагогічний досвід в практику роботи дошкільних навчальних закладів.

РН14. Здійснювати науково-дослідну і методичну діяльність в сфері дошкільної освіти.

PH17. Ефективно використовувати новітні освітні технології, програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання, створювати блоги, флеш-анімації, презентації, буклети.

PH18. Застосовувати на практиці знання щодо безпечної діяльності, зокрема, в природі; в галузі наукової організації й охорони праці.

PH19. Застосовувати інформаційні та комунікаційні, здоров'язбережувальні технології в галузі дошкільної освіти.

PH20. Демонструвати навички публічної етичної поведінки.

3. Організація навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку

Навчально-педагогічна практика в групах раннього та дошкільного віку триває впродовж 3 курсу навчання (5 і 6 семестри). Спочатку студенти проходять практику в групах раннього віку – 5 семестр, потім – у групах дошкільного віку – 6 семестр.

Для ефективної реалізації основних завдань і програми навчально-педагогічної практики у групах дітей раннього та дошкільного віку мають бути враховані такі *умови її організації*:

1. Перед початком навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку кафедрою теорії і методики дошкільної та початкової освіти проводиться діагностика рівня готовності студентів до практики у формі методичного допуску, метою якого є діагностика рівня педагогічних знань та практичних навичок роботи з дітьми раннього та дошкільного віку, а також накопичення студентами методичного матеріалу для практики.

2. У 5 семестрі практика проводиться у групах дітей другого-третього року життя у закладах дошкільної освіти. У 6 семестрі практика проводиться у групах дітей четвертого-шостого року життя у закладах дошкільної освіти різних типів.

Під час розподілу студентів перевага надається закладам дошкільної освіти, у яких функціонує не менше двох груп раннього (дошкільного) віку, тому там може працювати підгрупа не менша, ніж із 4 студентів-практикантів.

3. Студент-практикант призначається у одну з груп дітей раннього (дошкільного) віку, у якій він працює протягом усього періоду практики.

4. Тривалість робочого дня студента-практиканта – 4 години. Робочий день триває з 8.00 год. до 12.00 год. (перша зміна), або з 14.00 год. до 18.00 год. (друга зміна).

5. Роботу з дітьми студенти-практиканти здійснюють під керівництвом методиста та вихователя-наставника.

6. Студенти зобов'язані виконувати правила внутрішнього розпорядку закладу дошкільної освіти, підкорятися розпорядженням директора, працівників управління освіти, інших осіб, які мають право інспектувати ЗДО. Однак, передусім, студент-практикант повинен виконувати вказівки та розпорядження керівника практики та методиста, без погодження з якими

студент-практикант не може бути переведений в іншу групу, залучений до таких видів діяльності в закладі дошкільної освіти, які не передбачені програмою практики, звільнений від виконання будь-яких видів педагогічної діяльності, які заплановані програмою практики.

7. Протягом усієї практики студент веде щоденник навчально-педагогічної практики, який він зобов'язаний щоразу мати при собі в ЗДО і вчасно заповнювати. Щоденник є основною формою поточного звіту студента-практиканта перед методистом та керівником навчально-педагогічної практики. Після завершення практики щоденник додається до звітної документації студента-практиканта.

8. Перед початком проведення будь-якої форми роботи, студент-практикант, проконсультувавшись із вихователем-наставником та методистом, складає детальний конспект освітньої роботи. Заздалегідь, перед початком роботи студент-практикант подає для затвердження методисту або вихователю конспекти, готує необхідний матеріал.

9. Наприкінці практики студенти оформлюють звітну документацію, беруть участь у конференції, присвяченій обговоренню підсумків навчально-педагогічної практики, де представляють звіт про навчально-педагогічну практику, виставку фотогазет або звіт у формі мультимедійної презентації.

4. Програма навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку

МОДУЛЬ I. НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ГРУПАХ РАНЬОГО ВІКУ (5 семестр)

Змістовий модуль I: Спостереження і аналіз освітньої діяльності вихователя групи раннього віку

1. Знайомство з базою практики. Бесіда з директоркою про роботу закладу дошкільної освіти. Огляд території і приміщення.

2. Спостереження і аналіз процесів життєдіяльності в групах раннього віку. Знайомство з документацією групи.

3. Спостереження і аналіз організації і методики проведення прогулянки, обіду, підготовки до сну.

4. Спостереження і аналіз роботи в II половину дня.

5. Спостереження індивідуальних, групових і колективних форм роботи з різних освітніх ліній.

Програма навчально-педагогічної практики в групах раннього віку передбачає проведення студентами різнопланової організаційно-педагогічної та методичної роботи, обумовленої виконанням посадових обов'язків вихователя групи дітей раннього віку закладу дошкільної освіти.

Самостійному проведенню освітнього процесу в групі передують ознайомлення з роботою ЗДО, його керівниками, а також спостереження і аналіз освітньої діяльності вихователя-наставника. Студент-практикант

повинен щодня ознайомлюватись із планом освітньої роботи, яким керується вихователь, у бесіді з педагогом виявляти доцільність і відповідність програмі накреслених завдань, обраних вихователем форм, методів та прийомів роботи з дітьми. Спостерігаючи за роботою вихователя-наставника, студент-практикант веде щоденник, у якому зазначає всі важливі для аналізу і власного використання аспекти освітнього процесу. Особливу увагу слід звернути на своєрідність організації освітнього процесу в групі дітей раннього віку: комплектування групи, організацію інтер'єру групових приміщень, стиль педагогічного спілкування вихователя-наставника, розподіл обов'язків між персоналом групи тощо. Студент-практикант вивчає послідовність і особливості організації процесів життєдіяльності групи.

Важливою частиною педагогічної діяльності вихователя є підготовка і проведення колективних форм роботи з дітьми. Студент-практикант залучається до процесу їх підготовки (допомагає готувати та розміщувати дидактичний матеріал, створювати в групі умови для проведення запланованої роботи тощо), після проведення обов'язково обговорює його з вихователем-наставником та методистом, фіксуючи у щоденнику розгорнуту якісну оцінку даної форми роботи, а також власні творчі ідеї щодо навчання дітей раннього віку, що виникли у процесі перегляду та обговорення.

Спостерігаючи освітній процес, студент-практикант ознайомлюється з веденням документації у групі раннього віку, а також із методичним та дидактичним забезпеченням освітнього процесу: аналізує наявні у групі ігрові матеріали, наочні дидактичні посібники, технічні засоби навчання та дидактичний матеріал, що зберігається у методичному кабінеті ЗДО, проектує можливі умови їх використання у своїй подальшій діяльності під час педагогічної практики.

Форма звіту: щоденник навчально-педагогічної практики.

Змістовий модуль II: Самостійне проведення процесів життєдіяльності і різних форм роботи з дітьми раннього віку

1. Самостійне проведення процесів життєдіяльності, індивідуальних, групових і колективних форм роботи в I половину дня з різних освітніх ліній.
2. Самостійне проведення процесів життєдіяльності в II половину дня.
3. Самостійне проведення роботи в I половину дня.

Поступово спостереження і аналіз освітньої діяльності вихователя-наставника починає доповнюватися самостійним виконанням студентом-практикантом обов'язків вихователя. Уже з перших днів практики студент повинен допомагати вихователю групи проводити ранковий прийом дітей, організацію процесів життєдіяльності (сніданок, обід, денний сон, ранкову та коригуючу гімнастики, туалет), ігри з дітьми, прогулянки. Далі студент-практикант організовує зазначені частини освітнього процесу самостійно. Зокрема, студент повинен провести один процес життєдіяльності (ранкові години, спостереження, сніданок або ранкову гімнастику); ігрову діяльність;

індивідуальну, групову і колективну форму роботи в I половину дня з різних освітніх ліній, а також всі процеси життєдіяльності в I та II половину дня.

Він, проконсультувавшись із вихователем-наставником та методистом, складає детальний конспект освітньої роботи. Заздалегідь, перед початком роботи студент-практикант подає для затвердження методисту і вихователю конспекти, готує необхідний матеріал.

Готуючись до проведення різних форм роботи з дітьми, студент удосконалює навички роботи з методичною літературою, дидактичними матеріалами, наочними посібниками, вчиться аналізувати отриману інформацію, адаптувати її до рівня розвитку дітей своєї групи. Під час проведення роботи з дітьми студент-практикант приділяє значну увагу налагодженню з вихованцями таких взаємин, що забезпечують емоційно-позитивну атмосферу особистісного спілкування. Він прагне виявити свій інтерес, доброзичливе ставлення до дітей, любов до них, формує у себе уміння слухати дітей, розмовляти з малюками, бути уважним до їхніх потреб. Важливо також навчатись враховувати типологічні та індивідуальні особливості дітей, здійснювати індивідуально-диференційований підхід у навчанні та вихованні дітей раннього віку.

Кожна форма роботи, проведена студентом-практикантом, обговорюється з вихователем-наставником та методистом, які її оцінюють, фіксуючи отримані бали у журналі обліку роботи студентів під час навчально-педагогічної практики.

Студент-практикант також активно долучається до створення наочних матеріалів та дидактичних посібників, добору методичних матеріалів, які необхідні у групі, де він працює.

У кінці зміни студент-практикант обговорює свою діяльність з вихователем-наставником та методистом, отримує консультації щодо наступного дня. Усю проведену самостійно роботу студент-практикант фіксує в щоденнику, вчиться аналізувати власну діяльність, об'єктивно оцінювати її.

Форма звіту: конспекти проведення процесів життєдіяльності, індивідуальних, групових і колективних форм роботи в I половину дня з різних освітніх ліній, а також конспекти проведення роботи в I і II половину дня; щоденник навчально-педагогічної практики.

Змістовий модуль III: Вивчення особистості дітей раннього віку та проведення психолого-педагогічної діагностики

Важливою складовою частиною роботи студента-практиканта є також вивчення особистості дітей раннього віку та проведення психолого-педагогічної діагностики. Це завдання навчально-педагогічної практики студент починає розв'язувати з перших днів перебування у групі. Обираючи дитину, за якою буде спостерігати, студент-практикант повинен порадитися з вихователем групи, психологом ЗДО. Слід скласти план вивчення дитини, користуючись психолого-педагогічною літературою, виділити основні критерії для оцінки фізичного, розумового, особистісного розвитку дитини певного віку,

обрати методи психолого-педагогічної діагностики, які будуть застосовуватись під час збору відомостей. При цьому студент- практикант повинен враховувати, що у роботі з дітьми раннього віку здебільшого не використовують стандартизованих психологічних методик. Головним методом вивчення дитини має бути психолого-педагогічне спостереження. Отримані за час спостережень відомості доповнюються і уточнюються в бесідах з батьками дитини, вихователями групи, під час індивідуальних діагностичних ігрових вправ, які проводить з дитиною студент-практикант, вивчення педагогічної та методичної документації ЗДО.

Хід і результати вивчення особистості дитини студент- практикант фіксує у щоденнику навчально-педагогічної практики. При цьому студент-практикант повинен також зазначати у щоденнику свої зауваження, думки щодо розвитку дитини, можливі рекомендації щодо її виховання.

Форма звіту: психолого-педагогічна характеристика вихованця групи, протоколи виконання дітьми діагностичних завдань.

МОДУЛЬ II. НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ГРУПАХ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (6 семестр)

Змістовий модуль IV. Спостереження та аналіз педагогічної діяльності вихователя групи дітей дошкільного віку

Програма навчально-педагогічної практики у групах дошкільного віку передбачає проведення практикантами різнопланової освітньої роботи, а саме, виконання посадових обов'язків вихователя групи дітей дошкільного віку.

Самостійному проведенню освітнього процесу в групі передують ознайомлення студентів-практикантів з закладом дошкільної освіти, організацією його роботи. Практика розпочинається із бесіди студентів з директором ЗДО, у ході якої практиканти отримують загальні відомості про заклад дошкільної освіти (його тип, вид, контингент вихованців, основні напрями освітньої роботи з дітьми, пріоритетні завдання, на розв'язання яких спрямована робота закладу), дізнаються, на основі якої програми здійснюється освітньо-розвивальний процес та які форми планування освітньої роботи прийняті в ЗДО. Директор проводить також інструктаж студентів щодо охорони праці та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку.

Змістом роботи студентів-практикантів протягом навчально-педагогічної практики є спостереження та аналіз педагогічної діяльності вихователя. Студент-практикант вивчає процеси життєдіяльності, специфіку організації режиму дня дітей різних вікових груп ЗДО. Особливу увагу слід звернути на своєрідність організації освітнього процесу в тій віковій групі, за якою закріплений студент: комплектування групи, організацію інтер'єру групових приміщень, стиль педагогічного спілкування вихователя, розподіл обов'язків між персоналом групи тощо. Аналіз перспективного та календарного планів роботи закріпленої групи.

Студент-практикант має у день практики ознайомитися з планом

освітньої роботи, яким керується вихователь. Спостерігаючи за його роботою, практикант веде щоденник, у якому зазначає всі важливі для аналізу і власного використання аспекти педагогічного процесу; ознайомлюється із методичним та дидактичним забезпеченням освітнього процесу; аналізує наявні в групі ігрові матеріали; наочні дидактичні посібники, технічні засоби навчання та дидактичний матеріал, що зберігається у методичному кабінеті ЗДО, а також можливі умови їх використання у подальшій діяльності під час педагогічної практики.

В період проходження практики студенти спостерігають за проведенням занять різних видів і типів (комплексні, комбіновані, тематичні, інтегровані, фронтальні, групові, індивідуальні) з різних освітніх ліній, вечорів розваг, тематичних свят та ін. (всього 4-5 видів освітньої діяльності). Студенти-практиканти беруть участь в їх обговоренні, а результати спостережень фіксують у щоденнику.

Форма звіту: щоденник навчально-педагогічної практики

Змістовий модуль V. Самостійне проведення форм організації життєдіяльності та навчально-пізнавальної діяльності з дітьми дошкільного віку

З перших днів практики студент самостійно організовує процеси життєдіяльності в I та II половину дня (ранковий прийом дітей, сніданок, обід, денний сон, ранкову та коригуючу гімнастику), ігри з дітьми, прогулянки тощо.

Важливою частиною навчально-педагогічної практики студента є підготовка і проведення різних форм організації життєдіяльності та навчально-пізнавальної діяльності з дітьми.

Студент-практикант виготовляє дидактичний матеріал, створює в групі умови для проведення занять, організовує освітній процес у відповідності з перспективним та календарним планами, складеним вихователем. За період проходження практики студент самостійно складає план освітньої роботи своєї робочої зміни, який фіксує у щоденнику, та складає конспекти різних форм запланованої роботи. Плани складають у відповідності до вимог, прийнятих у ЗДО. Перед початком роботи студент-практикант подає для затвердження педагогу-методисту план та конспекти занять, які буде проводити з дітьми. .

Готуючись до занять та інших форм роботи з дітьми, студенти удосконалюють навички роботи з методичною літературою, дидактичними матеріалами, наочними посібниками, вчать аналізувати отриману інформацію, адаптувати її до рівня розвитку дітей своєї групи.

Під час проведення роботи з дітьми студент-практикант приділяє значну увагу налагодженню з вихованцями таких взаємин, що забезпечують емоційно-позитивну атмосферу педагогічного спілкування. Він прагне виявити свій інтерес, доброзичливе ставлення до дітей, любов до них, розвиває вміння слухати дітей, розмовляти з ними, бути уважним до їхніх потреб. Важливо також навчатись враховувати типологічні та індивідуальні особливості дітей, здійснювати індивідуально-диференційований підхід у навчанні та вихованні

дошкільнят.

Процеси життєдіяльності, заняття та інші форми роботи проведені студентом-практикантом, обговорюється з вихователем та студентами, які були присутні, фіксується у щоденнику педагогічної практики та оцінюється методистом.

Самостійна навчально-пізнавальна робота з дітьми групи доповнюється організаційно-педагогічною та методичною роботою, яку студент-практикант проводить протягом практики. Вона передбачає, зокрема, створення у групі умов для адаптації до дошкільного закладу дітей, які перебувають у групі за час педагогічної практики (складання плану індивідуальної роботи з дитиною, організація діяльності дитини у перші дні перебування в дитячому садку тощо).

Студент-практикант долучається до створення у групі умов для розвитку самостійної діяльності дітей (ігрової, трудової, художньої), ознайомлюється із принципами організації предметно-розвивального середовища в групі, складає перелік наявних у групі наочних матеріалів та дидактичних посібників, залучається до добору методичних матеріалів, необхідних у групі, де він працює.

Під час навчально-педагогічної практики студент бере участь в усіх методичних заходах, що проводяться в ЗДО: педагогічних радах і читаннях, семінарах-практикумах, методичних годинах. Студент-практикант за дорученням директора ЗДО може залучатися до роботи методичного кабінету (готувати реферати на певну тематику, допомагати у систематизації методичних матеріалів, оформленні стендів, виготовленні дидактичних наочних посібників).

Студент-практикант повинен звернути особливу увагу на ознайомлення з передовим педагогічним досвідом, який вивчається і впроваджується у закладі дошкільної освіти.

Форма звіту: щоденник педагогічної практики, конспекти п'яти проведених студентом пробних занять з різних освітніх ліній, конспекти проведених студентом форм організації життєдіяльності дітей в I та II половині дня, конспекти розваг чи свят, виставка-конкурс наочних посібників.

Змістовий модуль VI. Вивчення особистості дітей дошкільного віку, дитячого колективу та проведення психолого-педагогічної діагностики

Важливою складовою частиною роботи студента-практиканта є також проведення психолого-педагогічної діагностики, спрямованої на вивчення особистості дітей дошкільного віку та соціометричне дослідження групи. Це завдання навчально-педагогічної практики студент починає розв'язувати з перших днів перебування в групі.

Обираючи дитину, за якою буде спостерігати, студент-практикант має порадитися з вихователем групи, психологом ЗДО.

Перш за все слід скласти план вивчення особистості дитини. Користуючись психолого-педагогічною літературою, виділити основні критерії для оцінки фізичного, розумового, особистісного рівнів розвитку дитини

певного віку, обрати методи психолого-педагогічної діагностики, які будуть застосовуватись під час збору відомостей про дитину. При цьому студент-практикант повинен враховувати, що головним методом вивчення дитини дошкільного віку має бути психолого-педагогічне спостереження.

Отримані за час спостережень відомості доповнюються і уточнюються в бесідах з батьками дитини, вихователями групи, під час індивідуальних діагностичних вправ, які проводить з дитиною студент-практикант, вивчення педагогічної та методичної документації ЗДО.

Хід і результати вивчення особистості дитини студент-практикант фіксує у щоденнику педагогічної практики, зазначаючи зауваження, думки щодо розвитку дитини, можливі рекомендації щодо її виховання.

Паралельно з вивченням особистості одного з вихованців групи студент-практикант здійснює психолого-педагогічне вивчення дитячого колективу. Використовуючи методи спостереження різних видів індивідуальної та спільної діяльності дошкільнят, їхніх стосунків, бесіди з вихователями, батьками, індивідуальні бесіди з дітьми та соціометричні методики, студент отримує різноманітні відомості про колектив вихованців своєї групи. Відомості про склад групи, вік дітей студент зазначає у щоденнику педагогічної практики.

Варто також проаналізувати загальний рівень фізичного і психічного розвитку дітей у групі, ставлення дітей до дитячого садка, наявні у дітей ігрові, трудові та навчальні навички, моральні якості, виявити пізнавальні інтереси вихованців. Висновки з цих питань студент вміщує до щоденника педагогічної практики, доповнюючи їх декількома цікавими прикладами з власних спостережень за дітьми.

Обов'язковим елементом психолого-педагогічної діагностики є проведення соціометричного дослідження, на основі якого створюється соціоматриця і соціограма групи та описується рівень розвитку стосунків вихованців у групі, оцінюється рівень сформованості дитячого колективу.

Форма звіту: щоденник педагогічної практики, звіт про педагогічну практику, виставка-конкурс фотогазет, звіт у формі мульти-медіа.

5. Структура навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин		
	денна форма		
	усього	у тому числі	
Лекції		Практичні (лабораторні)	Самостійна робота
МОДУЛЬ I. НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ГРУПАХ РАНЬОГО ВІКУ			

<u>Змістовий модуль I:</u> Спостереження і аналіз освітньої діяльності вихователя групи дітей раннього віку	45	–	20	25
<u>Змістовий модуль II:</u> Самостійне процесів життєдіяльності і різних форм роботи з дітьми раннього віку	67	–	30	37
<u>Змістовий модуль III:</u> Вивчення особистості дітей раннього віку та проведення психолого-педагогічної діагностики	38	–	18	20
Усього за модулем I	150	–	68	82
МОДУЛЬ II. НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ГРУПАХ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ				
<u>Змістовий модуль IV:</u> Спостереження і аналіз педагогічної діяльності вихователя у групах дітей дошкільного віку	45	–	24	21
<u>Змістовий модуль V:</u> Самостійне проведення форм організації життєдіяльності та навчально-пізнавальної діяльності з дітьми дошкільного віку	67	–	30	37
<u>Змістовий модуль VI:</u> Вивчення особистості дітей дошкільного віку та проведення психолого-педагогічної діагностики	38	–	18	20
Усього за модулем II	150	–	72	78
Усього годин	300		140	160

6. Індивідуальні довготривалі завдання

За модулем I (5 семестр): Розробка та виготовлення наочно-дидактичного матеріалу (обладнання) для дітей раннього віку (дидактична гра, нетрадиційне обладнання для занять з фізкультури, пошиття ляльок для лялькового театру тощо).

За модулем II (6 семестр): Розробка та виготовлення наочних та методичних посібників для роботи з дітьми дошкільного віку.

Кожен студент-практикант розробляє наочний або методичний посібник, потреба у якому виявляється в ході аналізу розвивального середовища вікової групи. До посібника слід додати його методичний опис, складений у відповідності з вимогами, поданими у додатках. Наочний посібник може бути виготовлений також для методичного кабінету ЗДО. У цьому випадку для розробки посібника студенти-практиканти можуть об'єднатися у підгрупу з 4-5 осіб.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Відповідність мети і змісту	5 балів
2.	Оригінальність, естетичність	5 балів
3.	Педагогічна цінність	5 балів
4.	Варіативність виконання	5 балів
5.	Презентація	5 балів
	Разом	25 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	20-25	Відмінно
Достатній	14-19	Добре
Середній	7-13	Задовільно
Низький	0-6	Незадовільно

7. Перелік звітної документації

Навчально-педагогічна практика в групах раннього віку

1. Конспект проведення процесу життєдіяльності (ранкові години або прогулянка).
2. Конспект проведення індивідуальної форми роботи (2 види).
3. Конспект проведення ігрової діяльності.
4. Конспект проведення колективної форми роботи (заняття).
5. Конспект проведення процесів життєдіяльності та колективних форм роботи в I половину дня.
6. Конспект проведення процесів життєдіяльності в II половину дня.
7. Психолого-педагогічна характеристика вихованця групи, протоколи виконання дітьми діагностичних завдань.
8. Щоденник навчально-педагогічної практики.
9. Звіт про навчально-педагогічну практику в групах дошкільного віку.

Навчально-педагогічна практика в групах дошкільного віку

1. Конспекти проведених студентом-практикантом занять з:
 - логіко-математичного розвитку;
 - ознайомлення з природою;
 - мовленнєвого розвитку;
 - художньо-естетичного розвитку (малювання, ліплення, аплікація);.
 - фізичного розвитку.
2. Конспект проведення процесів життєдіяльності та різних форм роботи в I половину дня.
3. Конспект проведення процесів життєдіяльності в II половину дня з включенням розваги.
4. Психолого-педагогічна характеристика дитини дошкільного віку.
5. Щоденник навчально-педагогічної практики.
6. Звіт про навчально-педагогічну практику в групах дошкільного віку.

Документація повинна бути оформлена на стандартних аркушах білого паперу і подана на кафедру теорії і методики дошкільної та початкової освіти у папці. Документація може бути подана в рукописному вигляді або надрукована на комп'ютері. Титульна сторінка звітної документації обов'язково має бути в комп'ютерному друці.

Група студентів-практикантів, які проходили практику в одному ЗДО, до звітної конференції готує:

1. Наочні посібники з методичним описом (1-2 в залежності від кількісного складу групи).
2. Фотогазету (фото-звіт, мультимедіа-звіт чи у іншій формі).

7. Розподіл балів, що присвоюються студентам

Модуль 1 (5 семестр)		Д	о	В	с
	Змістовий				

Змістові модулі I, II							модуль III	ІНДЗ		
Процеси життєдіяльності	Індивідуальна робота	Ігрова діяльність	Колективна форма роботи	I половина дня	II половина дня	Самостійна робота	Психолого-педагогічна характеристика			
8	8	8	8	10	8	10	5	25	10	100

Модуль II (6 семестр)						ІНДЗ	Документація	Разом
Змістовий модуль IV, V				Змістовий модуль VI				
Заняття (5 освітніх ліній)	I половина дня	II половина дня	Розвага	Психолого-педагогічна характеристика				
40	10	5	5	5		25	10	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Загальні критерії оцінювання професійно-практичних досягнень студентів-практикантів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Виконано повний обсяг програми навчально-педагогічної практики та індивідуального плану студента-практиканта. Успішна презентація звіту і звітної документації; активне креативне включення в освітній процес; творчий підхід до написання конспектів організації життєдіяльності дітей та занять, якісне проведення; виготовлено наочно-дидактичний матеріал, який відповідає педагогічним і гігієнічним вимогам.
«добре»	Виконаний повний обсяг програми навчально-педагогічної практики, індивідуальний план студента-практиканта; під час проведення відкритих залікових проєктів допущені помилки. Невпевнена презентація звіту і звітної документації. Наочний дидактичний матеріал потребує довершення.
«задовільно»	Виконано обсяг програми навчально-педагогічної практики та індивідуального плану студента-практиканта; включення студента-практиканта у освітній процес дітей раннього віку відбувалося за вимогою вихователя або керівника практики; поверхнева підготовка до проведення залікових проєктів; нечітка презентація звіту і звітної документації, яка може бути доопрацьована з допомогою викладача; не виконано ІНДЗ.
«незадовільно»	Не виконаний обсяг програми навчально-педагогічної практики та індивідуального плану студента-практиканта; відсутність інтересу до включення у освітній процес; представлена звітна документація не відповідає вимогам. ІНДЗ не виконано. Студент-практикант не спроможний до виконання фахової діяльності.

9. Методичне забезпечення навчальної практики

- робоча програма навчально-педагогічної практики в групах раннього та дошкільного віку;
- зразки конспектів організації навчально-пізнавальної діяльності, процесів життєдіяльності, ігрової діяльності, індивідуальних та колективних форм роботи у ЗДО;
- методичні рекомендації щодо виконання завдань психолого-педагогічної діагностики;
- документація вихователів закладу дошкільної освіти;
- навчальні посібники.

10. Рекомендована література

Базова

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Науковий керівник : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол-в: – К. : Видавництво, 2012.
2. Гураш Л. Раннє дитинство: специфіка, особливості / Л. Гураш // Дошкільне виховання. – 2002. – №1. – С. 24-25.
3. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / Автор. колектив; наук. керівник К.Л.Крутій. – Запоріжжя: ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2011. – 188 с.
4. Зернятко. Програма розвитку та виховання дитини раннього віку / Науковий керівник О. О. Кононко. – К., 2004.
5. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 88 с.
6. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 144с.
7. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд.: О. П. Долинна, А. П. Бурова, О. В. Низковська, Т. П. Носачова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 480 с.
8. Пренатальна і перинатальна педагогіка / авт.-упоряд.: Т.Д.Азаренко, А.А.Грищенко, Т.Л.Гурковська, О.П.Долинна та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 80 с.
9. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / Наукові керівники: Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 328 с.
10. Програма розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі». У 2 ч. / О.П.Аксьонова, А.М.Аніщук, Л.В.Артемова [та ін.]; наук.кер. О.Л.Кононко. – Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна», 2014.
11. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 229с.
12. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.
13. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 104 с.
14. Сухар В. А. Розробки занять по програмі «Зернятко» / В. А. Сухар. – Харків, 2008.

Додаткова

1. Артемова Л. В. Вчися граючись / Л. В. Артемова. – К, 1995.
2. Артемова Л. В. Театр і гра / Л. В. Артемова. – К, 2002.

3. Андреева Т. Виховання ціннісного ставлення до предметного довкілля у дітей дошкільного віку: предметне довкілля / Т. Андреева // Рідна школа. – 2018. – №3-4. – С.64-66.
4. Андрусич Н. Гаджети в житті дитини: за і проти: дитина і комп'ютер. Круглий стіл / Н. Андрусич // Дошкільне виховання. – 2018. – №5. – С.2-8.
5. Бенера В.Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 384 с.
6. Беленька Г. Гаращенко Л. Рух + гра = рухлива гра, або Як позбутися гіподинамії: особливості організації та проведення рухливих ігор у різних вікових групах / Г. Г. Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – №7. – С.49-58.
7. Беленька Г. Ранкова гімнастика від А до Я: методика / Г. Беленька, Л. Гаращенко // Вихователь-методист дошкільного заходу. – 2018. – №2. – С.41-50.
8. Беленька Г. Ранок радісних зустрічей: ранок дитини; форми роботи з дітьми / Г. Беленька, І. Кондратець // Вихователь-методист дошкільного заходу. – 2018. – №1. – С.27-35.
9. Беленька Г. Запрошуємо до столу, або Як виховувати культуру харчування: режим харчування / Г. Беленька, С. Кондратюк // Вихователь-методист дошкільного заходу. – 2018. – №3. – С.36-47.
10. Беленька, Г. Прогулянка – час яскравих вражень, активності й пізнання: методична робота. Тест для самодіагностики / Г. Беленька, М. Машовець // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – №6. – С.52-60.
11. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників / І. М. Біла. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2009. – 120 с.
12. Біла І.М. Психологія дитячої творчості / І. М. Біла. – К.:Фенікс, 2014 р.
13. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. – К.: Вища шк., 2007. – 542 с.: іл.
14. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей [Текст]: підручник для студентів ВНЗ / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, Т. Котик. – К. : Слово, 2010. – 301 с.
15. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія / А. М. Богуш. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 367 с.
16. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному навчальному закладі / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – К. : Вища школа, 2004. – 178 с.
17. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ / А. Богуш, Н. Гавриш. – К.:

Видавничий Дім "Слово", 2008. – 408 с.

18. Богуш А. Українська потішка у дитячому садку / А. Богуш, Т. Ходурська // Дошкільне виховання. – 1990. – №3. – С. 18.

19. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. – 4-те вид., доопр. і доп. / Богуш А.М. – Х.: Вид-во «Ранок», 2013. – 192 с.

20. Богуш А.М. Перші кроки грамоти: перед шкільний вік: навч. посіб. / Богуш А.М., Маліновська Н.В. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 424 с.

21. Бочелюк О. Кімнатне квітникарство в дошкільному закладі / О. Бочелюк, Н. Горопаха. Вид. 2-ге, доп. – Тернопіль. : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 240 с.+12 с.

22. Виховання дошкільника в праці / Авт. кол. за ред. З.Н.Борисової. - К., 1997.

23. Вільчковський Е.С. Методика фізичного виховання в дитячому садку / Е. С. Вільчковський . - К, 1999.

24. Воспитание детей дошкольного возраста / Под ред. Л. Н. Проколиенко. – К, 1990.

25. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят / Н. Гавриш. – К, 2006.

26. Горопаха Н. Виховання екологічної культури дітей / Н. Горопаха. – Рівне, 2001.

27. Граємо з найменшими: конспекти ігор-занять // Палітра педагога. – 1990. – №1. – С. 24-27.

28. Гурковська Т. Проблеми раннього віку / Т. Гурковська // Дошкільне виховання. – 2001. – №12. – С. 23.

29. Денисюк О. У центрі уваги – раннє дитинство / О.Денисюк // Дошкільне виховання. – 2003. – №8. – С.10.

30. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К, 2004.

31. Діагностика психічного розвитку дітей раннього віку: Методичні рекомендації / Укл. Н. В. Карпенко-Сашньова. – К., 1996.

32. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика / М. Дмитренко. – К. : Ред. часопису „Народознавство”, 2001. – 576 с.

33. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навчальний посібник / Л. П. Загородня, С. Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 144 с.

34. Захарчук Т. Секрети петриківського розпису / Т. Захарчук, Н. Німчук, І. Пукальська // Дошкільне виховання. – 2015. – №8. – С. 30–32.

35. Как помочь ребенку войти в современный мир? / Под ред. Т.В.Антоновой. - М., 1995.

36. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис / М. А. Кириченко. – К., 2006.

37. Кочерга О. Психофізіологія дітей 1-3 років / О. Кочерга. – К., 2006.

38. Крутий К. Запроваджуємо комунікативно-діяльнісну технологію навчання рідної мови та розвитку мовлення [Текст]: методична робота

/ К. Крутій // Вихователь-методист дошкільного заходу. – 2015. – № 12. – С.10–18.

39. Кулачківська С. Є. Я – дошкільник: вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку / С. Є. Кулачківська, С. О. Ладивір. – К., 1995.

40. Ланіна І. В. Образотворче мистецтво для дошкільнят (5–6 роки) / І. В. Ланіна, Н. В. Кучеева. – Х. : Видавництво «Ранок», 2012. – 128 с.

41. Манова-Томова В. Психологическая диагностика раннего возраста / В. Манова-Томова. – К., 1978.

42. Методика ознайомлення дітей з природою [Текст]: хрестоматія / уклад. Н. М. Горопаха. – К. : Слово, 2012. – 429 с.

43. Методичні рекомендації до програми розвитку і виховання дитини раннього віку «Зернятко» / Під ред. О. Л. Кононко. – К., 2004.

44. Михайлова З. А. Игровые занимательные задачи для дошкольников: пособие для воспит. дет. сада / З. А. Михайлова. – М. : Просвещение, 1990. – 96с.

45. Нікітіна О. І. Для кожної матері / О. І. Нікітіна. – К., 1997.

46. Олійник Л. М. Я працюю з малюками. Планування та діагностика в першій молодшій групі дошкільного навчального закладу / Л. М. Олійник, І. А. Романюк. – Харків, 2007.

47. Павелків Р. В. Дитяча психологія. Практикум: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – Рівне : Волинські обереги, 2008. – 320 с.

48. Павелків Р. Дитяча психологія навчальний посібник / Р. Павелків, О. Цигипало. – 2-ге вид., випр. – К. : «Академвидав», 2015. – 400 с.

49. Павлова Л. Н. Знакомим малыша с окружающим миром / Л. Н. Павлова. – М., 1987.

50. Петриківський первоцвіт: методичний посібник / Упор. В. І Купрієнко, Н. О. Міхіна, І. Б. Корінько та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 40 с.

51. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників / З. П. Плохій. – К, 2002.

52. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник / Т. Поніманська. – 3-тє вид., випр. – К.: «Академвидав», 2015. – 448 с.

53. Поніманська Т. І. Гуманістичний аспект психолого-педагогічної підготовки вихователя / Т. І. Поніманська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – К., 2001. – С. 73–79.

54. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. – Тернопіль : Мандрівець, 2013.

55. Рагозіна В. В. Раннє дитинство у світі / В. В. Рагозіна // Вісник Інституту розвитку дитини : збірник наукових праць. – Київ : Видавництво Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 37. – С. 83–95.

56. Розвиваючі ігри з малятами до трьох років / Склала Т. В. Галанова. – Ярославль: Академія розвитку: Академія, К: Академія холдинг, 2000.

57. Розвиток дітей раннього віку в умовах варіативного дошкільної освіти / за ред. Т. М. Доронової, Т. І. Єрофєєва. – М. : Обруч, 2010.
58. Розкриваємо таємниці доквілля / Зайцева Л.І. – ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. – 144 с.
59. Розумне виховання сучасних дошкільнят. Методичний посібник / Н. Гавриш, О. Брежнева, І. Кіндрат, О. Рейпольська; За заг. ред. Брежневої. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 176 с.
60. Світ чомучок. Організація дослідно-експериментальної роботи з дошкільниками / уклад. Л. А. Шик. – Х. : Вид. група «Основа», 2014. – 111 с. – (Серія «ДНЗ – Вихователю»).
61. Система реалізації завдань екологічної освіти та виховання дітей старшого дошкільного віку / укладачі О. Г.Фоміна, Л.Й.Марчук, Н.Й. Тимощук. –Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2012. – 236 с.
62. Старченко В. А. Формування логіко-математичної компетентності у старших дошкільників: Навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі» / В. А. Старченко. – К.: Світич, 2009. – 80 с.
63. Старченко В. А. Цікава математика для молодшого дошкільника: Навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі» / В. А. Старченко. – К.: Наш час: Х. : Ранок, 2010. – 127 с.
64. Сучасні форми організації освітнього процесу в ДНЗ: творчі доробки учасників Всеукраїнської акції " Разом до нової школи. Вип. 1. Інтегровані заняття педагогів закладів дошкільної освіти // Розкажіть онуку. – 2018. – №6, червень. – С.2-32.
65. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. За заг. ред. Сухорукової Г. В. – К. : 2010. – 367 с.
66. Таланчук О. М. Українознавство. Усна народна творчість: Навчально-методичний посібник / О. М. Таланчук. – К. : Либідь, 1998. – 248 с.
67. Тимофєєва Е. А. Подвижные игры с детьми младшего дошкольного возраста / Е. А. Тимофєєва. – М., 1986.
68. Тимофєєва О. О. Кришталеві джерела : методичний посібник для вихователів та батьків з питань формування екологічної компетентності дошкільників / О. О. Тимофєєва, І. В. Тимофєєв. – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 216 с. : іл,
69. Фасолько Т. С. Технології розвитку дитячої художньої творчості / Т. С. Фасолько – Кременець : Видавничий центр КОГПІ, 2011. – 137 с.
70. Фролова Л. Н. Игры и занятия с малышами / Л. Н. Фролова. – М., 1987.
71. Цікаві цифри: Використання прийомів ейдетики при ознайомленні з цифрами / Авт.-упор. О. О. Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 128с.
72. Шевцова О. А. Організація пізнавальної діяльності в ДНЗ / іл.О. а. Семякіна. 4-те вид., випр.. – Х. : « Основа», 2014. – 300 с.: іл. – Серія « Дошкільний навчальний заклад. Вихователю».
73. Шульга Л. Штампографія : відкріймо дітям радість творчості / Л. Шульга // Дошкільне виховання. – 2015. – №9. – С. 17–19.

74. Щербакова К.И. Методика формування елементів математики у дошкільників: учеб. пособ./ К. И. Щербакова. – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2005. – 392 с.
75. Ягупов В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 559 с.
76. Яковлева Н. В. Малювання. Конспекти занять для роботи з дітьми 5–6 років / Н. В. Яковлева. – Х. : Видавництво «Ранок», 2011. – 72 с.
77. Цікаві цифри: Використання прийомів ейдетики при ознайомленні з цифрами / Авт.-упор. О.О.Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – с. 128.
78. Яловська О. О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок / О. О. Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 228 с.
79. Яловська О. О. Раз-лічилка, два – лічилка / О.О.Яловська. – Тернопіль, 2006.
80. Яловська О. Співанки про місяці / О.Яловська. – Тернопіль, 2005.
81. Яловська О. О. Народна мудрість про час / О. О. Яловська. – Тернопіль, 2006.